

PWO-project refters en speelplaatsen
Rapport onderzoeksresultaten survey

Linde Van Reusel en Leen Dom

1 PROBLEEMSTELLING

De maaltijd is een manier om sociale relaties vorm te geven en een dagritme aan te bieden. Ook schooldagen krijgen dankzij middagpauzes een ritme. Op basisscholen (kleuter- en lagere scholen) ervaren veel kinderen de middagpauzes echter negatief. Dat merkten we tijdens observaties in vorige en huidige onderzoeksprojecten, tijdens stagebezoeken en in gesprekken met directeurs, leraren en ouders. Het weinige onderzoek dat over dit thema gepubliceerd werd, wijst in dezelfde richting. Ook beleidsmatig is de middagpauze 'de vergeten uithoek van het onderwijs'. Decretaal zijn scholen niet verplicht om middagopvang te voorzien. In de praktijk ervaren ze de organisatie vaak als lastig en hebben ze weinig expertise en handvatten om op terug te vallen. In dit onderzoek willen we deze leemte opvullen. We onderzoeken hoe basisscholen tot een kwaliteitsvolle middagpauze kunnen komen. In de eerste plaats gingen we aan de hand van een survey na hoe scholen hun middagpauze organiseren. De resultaten van deze survey zijn te lezen in dit rapport.

2 METHODOLOGIE EN RESPONDENTEN

Om de organisatie van de middagpauze in Vlaamse basisscholen in kaart te brengen, kozen we in deze studie voor een survey-onderzoek. Om de verschillende onderzoeksvragen te beantwoorden, ontwikkelden we een elektronische vragenlijst. Door gebruik te maken van een online survey kon een groot aantal respondenten bereikt worden, waardoor de generaliseerbaarheid van de resultaten groot is. Ter voorbereiding van de vragenlijst deden we literatuurstudie en bezochten we twee scholen waar we de directeur interviewden en de middagpauze van de kleuter- en lagere school observeerden. We kozen hierbij voor twee scholen die gemakkelijk toegankelijk zijn (convenience sampling).

Vervolgens stelden we de vragenlijst op. We peilden naar organisatorische aspecten (timing, personeel, financiën, infrastructuur, ...), samenwerkingsverbanden, visie, knelpunten, succesfactoren, ... We deelden de survey op in twee grote onderdelen: de maaltijd (refter) en de middagspeeltijd (speelplaats). Bij het opstellen van de survey hielden we er rekening mee dat de organisatie van de middagpauze voor kleuters sterk verschilt met die van de lagere schoolkinderen en met die van scholen die buitengewoon onderwijs aanbieden. We legden de survey vooraf voor aan de resonansgroep.

We verspreidden de survey in de periode maart-mei 2020 via het adressenbestand van het departement Onderwijs naar alle Vlaamse basisscholen. Deze vorm van 'random sampling' waarbij elke Vlaamse basisschool evenveel kans heeft om deel te nemen aan het onderzoek, verhoogde de validiteit van het onderzoek. We schreven zowel Vlaamse kleuterscholen ($N=2305$) als Vlaamse lagere scholen ($N=2305$) aan. In totaal namen 788 Vlaamse basisscholen deel aan de survey. We namen in de verwerking van de data enkel de scholen mee die tot 90% van de vragenlijst hadden ingevuld. Dat maakte een totaal van 706 Vlaamse basisscholen waarvan 327 kleuterscholen, 313 lagere scholen en 66 scholen uit het buitengewoon onderwijs. Om een representatieve steekproef te hebben, waarbij we rekening houden met een betrouwbaarheidsniveau van 95%, komen we met deze responsgraad op een foutenmarge van respectievelijk 5,02% voor het kleuteronderwijs, 5,15% voor lager onderwijs en 9,89% voor het buitengewoon onderwijs.

Wanneer we kijken naar de verdeling tussen de onderwijsnetten stellen we in de steekproef vast (zie diagram 1) dat het grootste aandeel (60,5%) van de respondenten uit scholen van het Katholiek onderwijs afkomstig is, gevolgd door het Gemeentelijk onderwijs met 24,6%, het GO! met 12,1%,

methodescholen met 1,8%, het Provinciaal en Protestants onderwijs elk met 0,3% en tenslotte het Joods onderwijs met 0,2%.

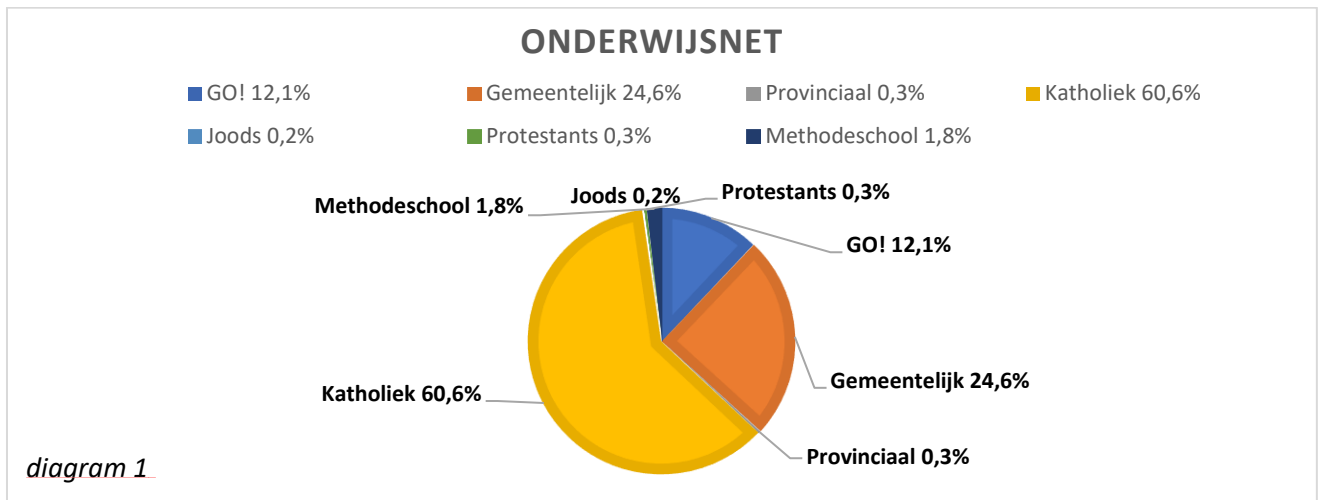
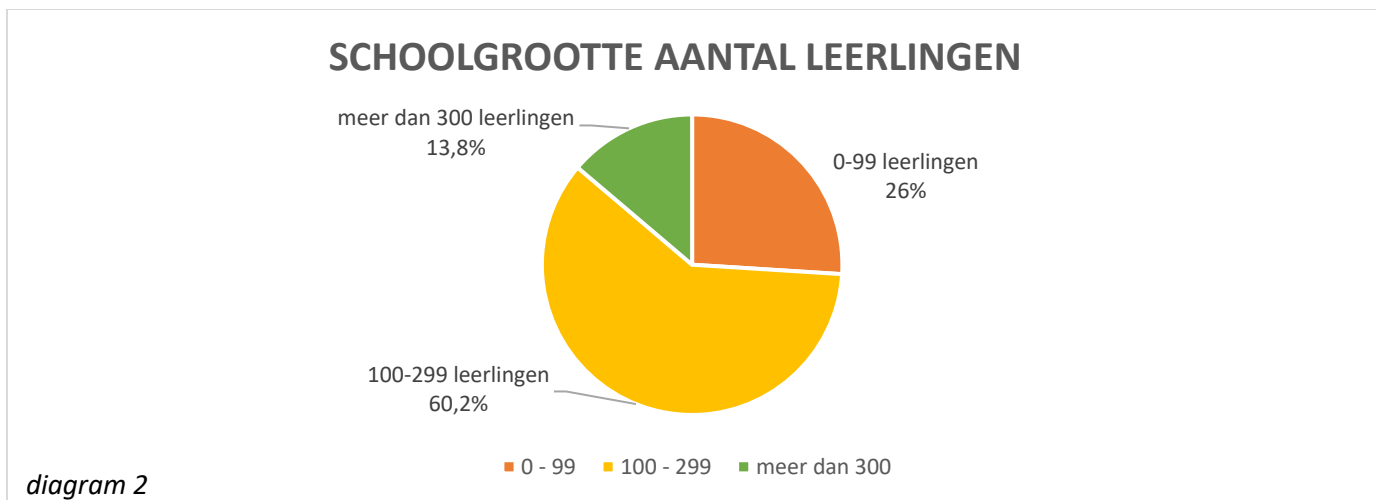

Diagram 2 geeft de verdeling van de scholen mee naar schoolgrootte (zie diagram 2): 26% van de scholen hebben minder dan 99 leerlingen. 60,2% van de respondenten geeft aan dat hun schoolpopulatie tussen de 100 en 299 leerlingen zit. De respondentengroep die aangeeft meer dan 300 leerlingen op school te hebben omvat 13,8%.

3 RESULTATEN SURVEY: HOE ORGANISEREN SCHOLEN HUN MIDDAGPAUZE?

In dit luik beschrijven we de resultaten van het onderzoek. We geven telkens een overzicht van de resultaten bekomen bij de verschillende schooltypes (KO= kleuteronderwijs, LO= lager onderwijs, BO= buitengewoon onderwijs). We verwerkten de resultaten met SPSS. In dit rapport concentreren we ons op het beschrijven van de resultaten. Daarbij maken we gebruik van gemiddelden, standaarddeviaties en percentages. De gemiddelden en standaarddeviaties werden berekend op basis van een 5-puntenschaal. In een eerste deel geven we algemene informatie over de middagpauze op school en de organisatie ervan. Een tweede groot deel gaat in op de maaltijd en een

derde deel bespreekt de resultaten van vragen die we stelden over de speeltijd op school. We ronden af met de antwoorden van de scholen op open vragen over knelpunten, elementen om trots op te zijn en gewenste veranderingen in verband met de middagpauze op school.

3.1 Middagpauze algemeen

Op basis van de resultaten, weergegeven in tabel 1, stellen we vast dat respondenten aangeven meer tevreden te zijn over de maaltijd op school dan over de speeltijd op school. Respondenten in BO geven aan meer tevreden te zijn over de middagpauze algemeen ($M=3.18$) dan respondenten in KO ($M=2.90$) en LO ($M=2.90$).

Als we kijken naar de maaltijd geven respondenten in KO aan iets meer tevreden te zijn ($M=3.10$) dan respondenten in LO en BO ($M=3.05$). Met betrekking tot de middagspeeltijd zijn respondenten in KO en BO iets meer tevreden ($M=2.97$) dan respondenten in LO ($M=2.85$).

Tabel 1. Tevredenheid over de middagpauze

Overzicht beschrijvende analyses tevredenheid middagpauze	M	SD
Hoe tevreden bent u over de algemene organisatie van de middagpauze op school?	2,93	0,63
Kleuter (N=363)	2,90	0,65
Lager (N=359)	2,90	0,62
Buitengewoon (N=66)	3,18	0,52
Hoe tevreden bent u over de maaltijd op school?	3,07	0,53
Kleuter (N=317)	3,10	0,53
Lager (N=307)	3,05	0,53
Buitengewoon (N=61)	3,05	0,56
Hoe tevreden bent u over de middagspeeltijd op school?	2,92	0,60
Kleuter (N=323)	2,97	0,59
Lager (N=315)	2,85	0,62
Buitengewoon (N=55)	2,97	0,52

M=gemiddelde ; SD= standaarddeviatie

Scholen geven aan dat gemiddeld 92% van de leerlingen tijdens de middagpauze op school blijft. Bij scholen in het buitengewoon onderwijs zien we een grotere afwijking in het aantal leerlingen dat gemiddeld tijdens de middagpauze op school blijft (zie tabel 2).

Tabel 2: Percentage leerlingen dat tijdens de middagpauze op school blijft

Hoeveel % van de leerlingen blijft tijdens de middagpauze op school?	%	SD
Hoeveel procent van de leerlingen blijft tijdens de middagpauze op school?		
KO (N=325)	90,82	8,39
LO (N=310)	91,50	9,37
BO (N=64)	93,92	16,02

SD= standaarddeviatie

3.1.1 Organisatie van de middagpauze algemeen

Tabel 3 geeft weer dat de middagpauze voornamelijk door de scholen zelf wordt georganiseerd. Uit de resultaten blijkt dat het weinig voorkomt dat organisaties voor buitenschoolse kinderopvang instaan voor de middagpauze.

Alle schooltypes geven aan de middagpauze in de eerste plaats begeleid wordt door leraren zowel tijdens de maaltijd als tijdens de speeltijd (zie tabel 3). Bij de lagere school en de kleuterschool komen daar op de tweede plaats nog vrijwilligers en/of betaalde medewerkers bij. In het buitengewoon onderwijs bestaat de tweede grootste groep aan toezichters uit paramedici die werkzaam zijn op de school.

Tabel 3: Organisatie van de middagpauze en wie begeleidt?

Overzicht beschrijvende analyse organisatie middagpauze	%
Wie staat in voor de organisatie van de middagpauze?	
<i>Wie staat in voor de organisatie van de middagpauze KO?</i>	
De school zelf	85,5
Organisatie buitenschoolse kinderopvang	4,6
Andere	9,9
<i>Wie staat in voor de organisatie van de middagpauze LO?</i>	
De school zelf	88,5
Organisatie buitenschoolse kinderopvang	2,6
Andere	8,9
<i>Wie staat in voor de organisatie van de middagpauze BO?</i>	
De school zelf	90,7
Organisatie buitenschoolse kinderopvang	7,8
Andere	1,5
Wie begeleidt de leerlingen tijdens de middagmaaltijd? (Meerdere antwoordmogelijkheden)	
<i>Wie begeleidt de leerlingen tijdens de middagmaaltijd KO?</i>	
Leraren	40,78
Betaalde medewerkers/vrijwilligers	38,48
Kinderverzorg(st)ers	20,74
<i>Wie begeleidt de leerlingen tijdens de middagmaaltijd LO?</i>	
Leraren	51,08
Betaalde medewerkers/vrijwilligers	36,58
Buitenschoolse organisatie	6,71
Kinderverzorg(st)ers	5,63
<i>Wie begeleidt de leerlingen tijdens de middagmaaltijd BO?</i>	
Leraren	44,29
paramedici	35,71
Kinderverzorg(st)ers	11,43
Betaalde medewerkers/vrijwilligers	8,57
Wie begeleidt de leerlingen tijdens de middagspeeltijd? (Meerdere antwoordmogelijkheden)	
<i>Wie begeleidt de leerlingen tijdens de middagspeeltijd KO?</i>	
Leraren	46,51
Betaalde medewerkers/vrijwilligers	35,85
Kinderverzorg(st)ers	17,64
<i>Wie begeleidt de leerlingen tijdens de middagspeeltijd LO?</i>	
Leraren	54,08
Betaalde medewerkers/vrijwilligers	35,10
Buitenschoolse organisatie	7,76
Kinderverzorg(st)ers	3,06
<i>Wie begeleidt de leerlingen tijdens de middagspeeltijd BO?</i>	
Leraren	43,57
paramedici	40,00
Kinderverzorg(st)ers	9,29
Betaalde medewerkers/vrijwilligers	7,14

3.1.2 Kwalificatie en ondersteuning van begeleiders (uitgezonderd leraren)

Scholen werven hun begeleiders voor de middagpauze aan via informele informatiekanaal zoals: mond aan mond, rondvraag bij begeleiders voor andere momenten op school, ouders,... Ook komen een aantal formele kanalen naar voor zoals VDAB en de gemeentewerking.

Bijna 40% van de scholen geeft aan dat ze begeleiders van de middagpauze ondersteunen in hun taak door hen een mondelinge uitleg te geven over de geldende regels en afspraken (tabel 4). Op de tweede plaats komt het sollicitatiegesprek als ondersteuningsmoment (ongeveer 20%). Ongeveer 1 op 5 van de scholen organiseert ondersteuning via een reflectie- of functioneringsgesprek. Bijscholing en vormingen worden minder aangeboden. Wanneer deze begeleiders toch een bijscholing of vorming volgen, dan gaat die vorming meestal over EHBO en omgang met specifiek gedrag bij kinderen

Tabel 4: Kwalificatie en ondersteuning van begeleiders (uitgezonderd leraren)

overzicht beschrijvende analyse kwalificatie en ondersteuning begeleiders	%
Hoe worden begeleiders ondersteund in hun taak? (meerdere antwoordmogelijkheden)	
<i>Hoe worden begeleiders ondersteund in hun taak KO?</i>	
uitleg verwachting/regels	38,49
sollicitatiegesprek	17,87
reflectie/functioneringsgesprek	16,90
infobundel	13,37
vorming	13,37
<i>Hoe worden begeleiders ondersteund in hun taak LO?</i>	
uitleg verwachting/regels	36,91
sollicitatiegesprek	19,16
reflectie/functioneringsgesprek	16,17
vorming	14,23
infobundel	13,53
<i>Hoe worden begeleiders ondersteund in hun taak BO?</i>	
uitleg verwachting/regels	38,30
sollicitatiegesprek	23,40
reflectie/functioneringsgesprek	19,15
infobundel	10,64
vorming	8,51
In hoeverre hebben de begeleiders inspraak in de aanpak van de middagpauze?	
<i>In hoeverre hebben de begeleiders inspraak in de aanpak van de middagpauze KO?</i>	
Veel	49,62
Weinig	43,13
Geen	4,58
Heel veel	2,67
<i>In hoeverre hebben de begeleiders inspraak in de aanpak van de middagpauze LO?</i>	
Veel	48,30
Weinig	41,10
Geen	6,36
Heel veel	4,24
<i>In hoeverre hebben de begeleiders inspraak in de aanpak van de middagpauze BO?</i>	
Veel	47,37
Weinig	42,10
Geen	10,53
Wanneer ontmoeten de begeleiders het vaste schoolteam? (meerdere antwoordmogelijkheden)	
<i>Wanneer ontmoeten de begeleiders het vaste schoolteam KO?</i>	
Personeelsfeesten	36,07
Schoolfeest	35,29
Personeelskamer	19,10
Studiedag	3,18
Vergaderingen	3,18
Nooit	3,18
<i>Wanneer ontmoeten de begeleiders het vaste schoolteam LO?</i>	

Personeelsfeesten	35,43
Schoolfeest	31,76
Personeelskamer	19,42
Studiedag	4,46
Vergaderingen	4,46
Nooit	4,46
<i>Wanneer ontmoeten de begeleiders het vaste schoolteam BO?</i>	
Personeelsfeesten	27,50
Schoolfeest	27,50
Personeelskamer	25,00
Studiedag	10,00
Vergaderingen	5,00
Nooit	5,00
Welke kwaliteitsvereisten stel je voor de begeleiders? (meerdere antwoordmogelijkheden)	
<i>Welke kwaliteitsvereisten stel je voor de begeleiders KO?</i>	
Bewijs goed gedrag en zeden	44,20
Kennis Nederlands	36,20
Medische geschiktheid	22,00
Pedagogische bekwaamheid	14,20
Kennis duurzame voeding	2,30
Andere	9,10
<i>Welke kwaliteitsvereisten stel je voor de begeleiders LO?</i>	
Bewijs goed gedrag en zeden	35,30
Kennis Nederlands	35,10
Medische geschiktheid	17,00
Pedagogische bekwaamheid	9,20
Kennis duurzame voeding	2,30
Andere	11,10
<i>Welke kwaliteitsvereisten stel je voor de begeleiders BO?</i>	
Bewijs goed gedrag en zeden	18,70
Kennis Nederlands	12,00
Medische geschiktheid	8,00
Pedagogische bekwaamheid	4,00
Kennis duurzame voeding	2,70
Andere	6,70

Tabel 4 geeft weer dat in de bevraagde kleuterscholen 50% van de respondenten aangeeft dat hun middagbegeleiders veel inspraak hebben bij de aanpak van de middagpauze. In het lager onderwijs geeft 48% van de respondenten aan dat hun middagbegeleiders veel inspraak hebben en in het buitengewoon onderwijs zien we dat 47% van de scholen aangeeft dat er veel inspraak is.

Bij scholen die inspraak bieden aan middagbegeleiders omvat deze inspraak onder andere het aanbrenge van nieuwe ideeën, inspraak in de aanpak van gedrag/begeleiding van leerlingen, opmerkingen over de organisatie/werking.

De meeste scholen geven aan dat ze werken met een vaste ploeg van begeleiders. Gemiddeld geeft 5% van alle respondenten aan dat er vaak wissels zijn in de bezetting van middagbegeleiders.

Buiten de momenten van de middagpauze ontmoeten begeleiders bij de drie schooltypes de leden van het vaste schoolteam voornamelijk tijdens personeelsfeestjes en schoolfeesten (zie tabel 4). Respondenten uit het buitengewoon onderwijs geven meer aan dan respondenten uit het kleuter- en lager onderwijs dat hun middagtoezichters ook in de leraarskamer in contact komen met de leden van het vaste schoolteam. Op studiedagen en vergaderingen komen middagtoezichters het minst vaak in contact met de leden van het vaste schoolteam, zo geven de respondenten aan.

In tabel 4 is verder te zien dat wanneer er kwaliteitseisen voorop gesteld worden, scholen binnen alle types het meeste belang hechten aan een bewijs van goed gedrag en zeden gevolgd door voldoende kennis van het Nederlands. Andere kwaliteitseisen die door respondenten uit het kleuteronderwijs aangehaald worden, zijn: een hart voor kleuters, in het bezit zijn van een getuigschrift kinderopvang en een fijne omgang hebben met kinderen in het kleuteronderwijs. Respondenten uit het lager onderwijs geven aan dat andere kwaliteitseisen voor hen zijn: ervaring hebben met kinderen, de schoolvisie ondersteunen en gemotiveerd zijn. Ervaring met leerlingen met een beperking en voldoen aan de aanwervingsvereisten zijn dan weer kwaliteitseisen die respondenten uit het buitengewoon onderwijs aangeven

Gevraagd naar wat de respondenten verstaan onder pedagogische bekwaamheid verkrijgen we als antwoord in het kleuteronderwijs dat de begeleiders minimum een diploma kinderopvang bezitten en dat ze de waarden en normen van de school mee naleven. Respondenten in het lager onderwijs verstaan hieronder dat de begeleiders een goede omgang moeten hebben met de leerlingen, dat ze zich in de leefwereld van leerlingen moeten kunnen verplaatsen en dat ze een diploma dienen te hebben. In het buitengewoon onderwijs wil men vriendelijke begeleiders met als minimum een A2 diploma.

3.1.3 Financiering

In tabel 5 is af te lezen dat zowel in scholen kleuteronderwijs als in het lager onderwijs begeleiders van het middagtoezicht voornamelijk betaald worden via een vrijwilligersvergoeding en een loonkost per uur. Dienstencheques worden niet zo vaak gebruikt als vergoedingsmiddel. In het buitengewoon onderwijs geeft de helft van de respondenten aan dat middagtoezichters niet betaald worden.

Werkingsmiddelen en bijdragen van ouders worden in het kleuteronderwijs en het lager onderwijs het meest aangegeven als inkomsten waarvan men het middagtoezicht betaalt. In het buitengewoon onderwijs zijn dat voornamelijk werkingsmiddelen.

In het lager onderwijs geeft 24% van de respondenten aan dat ze een sociaal tarief hanteren voor de middagpauze of de maaltijd. In het kleuteronderwijs gaat dat over 19% van de respondenten en in het buitengewoon onderwijs is dat 18%.

Tabel 5: Financiering middagpauze

<i>Overzicht beschrijvende analyse financiering middagpauze</i>	<i>%</i>
Hoe worden de begeleiders van het middagtoezicht betaald?	
<i>Hoe worden de begeleiders van het middagtoezicht betaald KO?</i>	
Vrijwilligersvergoeding	39,91
Loonkost per uur	35,15
Niet betaald	15,19
Dienstencheques	9,75
<i>Hoe worden de begeleiders van het middagtoezicht betaald LO?</i>	
Loonkost per uur	37,60
Vrijwilligersvergoeding	35,55
Niet betaald	18,41
Dienstencheques	8,44
<i>Hoe worden de begeleiders van het middagtoezicht betaald BO?</i>	
Niet betaald	53,52
Loonkost	29,58
Vrijwilligersvergoeding	15,49
Dienstencheques	1,41
Van welke inkomsten worden deze vergoedingen betaald?	
<i>Van welke inkomsten worden deze vergoedingen betaald KO?</i>	
Werkingsmiddelen	41,19

Bijdrage van ouders	36,12
Subsidies	22,69
<i>Van welke inkomsten worden deze vergoedingen betaald LO?</i>	
Werkingsmiddelen	41,75
Bijdrage van ouders	38,51
Subsidies	19,74
<i>Van welke inkomsten worden deze vergoedingen betaald BO?</i>	
Werkingsmiddelen	29,74
Subsidies	24,32
Bijdrage van ouders	24,32
Andere (mix boven)	21,62
Hanteert uw school een sociaal tarief voor de middagpauze of voor de maaltijd?	Ja
<i>De school hanteert een sociaal tarief voor de middagpauze of voor de maaltijd KO</i>	18,87
<i>De school hanteert een sociaal tarief voor de middagpauze of voor de maaltijd LO</i>	23,61
<i>De school hanteert een sociaal tarief voor de middagpauze of voor de maaltijd BO</i>	17,74

Zoals te zien in tabel 6 geven de respondenten aan dat ouders van leerlingen in het buitengewoon onderwijs die zelf eten meebrengen naar school gemiddeld bijna de helft van het bedrag betalen dan ouders van leerlingen in het kleuter- of lager onderwijs. Voor leerlingen die warm eten op school betalen ouders in het kleuter- en lager onderwijs dan weer net iets minder dan ouders van leerlingen in het buitengewoon onderwijs. Tabel 6 geeft bovendien weer dat er grote verschillen zijn tussen scholen in het bedrag dat ouders betalen voor leerlingen die warm eten op school. De standaarddeviatie is veel groter dan voor het bedrag dat ouders betalen voor een leerling die zelf eten meebrengt.

Tabel 6: Bedrag dat ouders betalen voor de middagpauze

<i>Overzicht beschrijvende analyses bedrag middagpauze</i>	<i>M (in €)</i>	<i>SD</i>
<i>Hoeveel betalen ouders per dag voor de middagpauze op school voor een leerling die zelf eten meebrengt?</i>		
KO	0,71	0,51
LO	0,73	0,53
BO	0,44	0,46
<i>Hoeveel betalen ouders per dag voor de middagpauze op school voor een leerling die warm eet op school?</i>		
KO	3,24	1,07
LO	3,25	1,37
BO	3,69	1,10

3.2 De maaltijd

De respondenten uit alle schooltypes geven aan dat hun leerlingen voornamelijk in de refter eten. In het kleuteronderwijs geeft 72% van de respondenten aan dat hun kleuters in de refter eten. In het lager onderwijs zakt dit aantal naar 66% en in het buitengewoon onderwijs geeft 52% van de respondenten aan dat hun leerlingen in de refter eten. In het buitengewoon onderwijs maakt men vaker de keuze voor een combinatie van leerlingen zowel in de klas als in de refter te laten eten (28%) dan in het kleuter (11%) en lager onderwijs (15%). Deze combinatie wijst op een verschil tussen klassen onderling op een school (sommige klassen eten in de refter en anderen in de klas).

Indien leerlingen in de klas eten, zijn er duidelijke verschillen in de reden waarom een school dat zo organiseert. In het kleuteronderwijs geven de respondenten aan dat de voornaamste reden een combinatie is van zowel pedagogische als praktische aspecten. In het lager onderwijs eten de

leerlingen voornamelijk in de klas omwille van praktische overwegingen. In het buitengewoon onderwijs daarentegen kiest men eerder voor eten in de klas omwille van pedagogische redenen.

De verschillende schooltypes, zoals weergegeven in tabel 7, geven aan dat hun begeleiders meestal niet samen eten met de leerlingen. In het kleuteronderwijs eet 16%, al dan niet aan tafel, samen met de kleuters. In het lager onderwijs gaat dat over 20% en in het buitengewoon onderwijs eet 30% tijdens hun middagpauze mee met de leerlingen.

Uit tabel 7 lezen we verder af dat 48% van de respondenten uit een kleuterschool aanduiden dat leerlingen uit hogere jaren worden ingezet tijdens de maaltijd. De taken die leerlingen uit hogere jaren toebedeeld krijgen, kunnen bestaan uit: brooddozen klaarzetten, tafels dekken en afruimen, toiletbezoek ondersteunen, jassen helpen aandoen,... In de lagere scholen loopt het percentage op tot 59% en bestaan de taken uit: drinken en/of soep bedienen, poetsen, afwassen, afruimen,...

Tabel 7: Organisatie van de maaltijd

Overzicht beschrijvende analyse organisatie maaltijd middagpauze	%
Waar eten de leerlingen doorgaans?	
<i>Waar eten de leerlingen doorgaans KO?</i>	
Refter	71,57
Klas	17,73
Combinatie	10,70
<i>Waar eten de leerlingen doorgaans LO?</i>	
Refter	65,53
Klas	19,80
Combinatie	14,67
<i>Waar eten de leerlingen doorgaans BO?</i>	
Refter	51,67
Combinatie	28,33
Klas	20,00
Wat is de voornaamste reden dat de leerlingen in de klas eten?	
<i>Wat is de voornaamste reden dat de leerlingen in de klas eten KO?</i>	
Beiden	42,35
Praktisch	37,65
Pedagogisch	20,00
<i>Wat is de voornaamste reden dat de leerlingen in de klas eten LO?</i>	
Praktisch	47,47
Beiden	36,37
Pedagogisch	16,16
<i>Wat is de voornaamste reden dat de leerlingen in de klas eten BO?</i>	
Pedagogisch	60,71
Beiden	28,57
Praktisch	10,71
Eten de begeleiders samen met de leerlingen?	
<i>Eten de begeleiders samen met de leerlingen KO?</i>	
Nee	83,96
Ja	9,43
Ja, maar niet samen aan tafel	6,61
<i>Eten de begeleiders samen met de leerlingen LO?</i>	
Nee	79,94
Ja	5,18
Ja, maar niet samen aan tafel	14,88
<i>Eten de begeleiders samen met de leerlingen BO?</i>	
Nee	70,31
Ja	17,19
Ja, maar niet samen aan tafel	12,50
Worden kinderen uit hogere leerjaren ingeschakeld om taken op te nemen tijdens de middagpauze?	
<i>Er worden kinderen uit hogere leerjaren ingeschakeld om taken op te nemen tijdens de middagpauze KO</i>	
	47,83
<i>Er worden kinderen uit hogere leerjaren ingeschakeld om taken op te nemen tijdens de middagpauze LO</i>	
	58,84

Bij alle schooltypes geeft de helft van de respondenten aan leerlingen op school een warme maaltijd kunnen eten (tabel 8). De verschillende schooltypes geven aan dat, indien deze mogelijkheid bestaat, 40-50% van hun leerlingen hier gebruik van maakt. De warme maaltijd wordt vooral voorzien door een externe cateraar. In het buitengewoon onderwijs zien we dat scholen iets meer de organisatie van een warme maaltijd zelf op zich nemen. Het gaat dan over 22% tegenover in de andere schooltypes 8% à 9%. Wanneer scholen kiezen om een warme maaltijd aan te bieden is de reden hiervoor voornamelijk dat dit een gewoonte is en dat ze (al dan niet op vraag van ouders) gezonde voeding willen aanbieden. Redenen om niet te kiezen voor het aanbieden van warme maaltijden zijn: gebrek aan infrastructuur en organisatorische redenen.

In het buitengewoon onderwijs hebben leerlingen vaker de mogelijkheid tot het opwarmen van een eigen meegebrachte maaltijd (53,13%) dan in het kleuteronderwijs (14,33%) en het lager onderwijs (16,13%). Ook de mogelijkheid tot het koel bewaren van een eigen maaltijd is het hoogst in het buitengewoon onderwijs (51,56%) gevolgd door het lager onderwijs (30,65%) en tenslotte het kleuteronderwijs (28,70%).

Tabel 8: Warme maaltijden op school

Overzicht beschrijvende analyses organisatie warme maaltijden	%
Kunnen de leerlingen warm eten op school?	
<i>De leerlingen kunnen warm eten op school KO</i>	47,40
<i>De leerlingen kunnen warm eten op school LO</i>	49,52
<i>De leerlingen kunnen warm eten op school BO</i>	50,00
Wie voorziet de warme maaltijd?	
<i>Wie voorziet de warme maaltijd KO?</i>	
Externe catering	92,16
School zelf	7,84
<i>Wie voorziet de warme maaltijd LO?</i>	
Externe catering	90,91
School zelf	9,09
<i>Wie voorziet de warme maaltijd BO?</i>	
Externe catering	78,13
School zelf	21,87
Krijgen de leerlingen op school de mogelijkheid om meegebracht eten op te warmen?	
<i>De leerlingen krijgen op school de mogelijkheid om meegebracht eten op te warmen KO</i>	14,33
<i>De leerlingen krijgen op school de mogelijkheid om meegebracht eten op te warmen LO</i>	16,13
<i>De leerlingen krijgen op school de mogelijkheid om meegebracht eten op te warmen BO</i>	46,87
Krijgen de leerlingen op school de mogelijkheid om hun meegebracht eten koel te bewaren?	
<i>De leerlingen krijgen op school de mogelijkheid om hun meegebracht eten koel te bewaren KO</i>	28,70
<i>De leerlingen krijgen op school de mogelijkheid om hun meegebracht eten koel te bewaren LO</i>	30,65
<i>De leerlingen krijgen op school de mogelijkheid om hun meegebracht eten koel te bewaren BO</i>	51,56

Op de vraag naar welke keuzes kinderen kunnen maken tijdens de maaltijd, zoals te zien is in tabel 9, geven respondenten uit de verschillende schooltypes in de eerste plaats aan dat de leerlingen zelf mogen kiezen hoeveel ze eten. In 36% van de kleuterscholen en 38% van de lagere scholen mogen leerlingen kiezen hoeveel ze eten. In het buitengewoon onderwijs ligt dat percentage met 48% een stuk hoger. Waar leerlingen zitten tijdens de middagmaaltijd en of ze al dan niet praten, komen in het kleuteronderwijs en het lager onderwijs als tweede en derde antwoord naar voor. In het buitengewoon onderwijs is dat de keuze of ze al dan niet praten gevolgd door wanneer ze van tafel gaan.

De belangrijkste regels en afspraken met betrekking tot de middagpauze lopen bij de drie schooltypes gelijk. Beleefd eten vinden respondenten zowel in het kleuteronderwijs (38%), als in het lager (37%) en het buitengewoon onderwijs (39%) de belangrijkste afspraak. Gevolgd door het meebrengen van een gezonde maaltijd, in kleuter (22%), lager (21%) en buitengewoon onderwijs (24).

Tabel 9: Autonomie, regels, inspraak en welbevinden van leerlingen tijdens de maaltijd

Overzicht beschrijvende analyses welbevinden, autonomie en inspraak van leerlingen tijdens maaltijd	%
Welke keuzes kunnen leerlingen maken tijdens de maaltijd? (meerdere antwoordmogelijkheden)	
<i>Welke keuzes kunnen leerlingen maken tijdens de maaltijd KO?</i>	
hoeveel ze eten	35,52
waar ze zitten	26,02
al dan niet praten	23,53
wanneer ze van tafel gaan	14,93
<i>Welke keuzes kunnen leerlingen maken tijdens de maaltijd LO?</i>	
hoeveel ze eten	38,03
waar ze zitten	20,04
al dan niet praten	18,92
wanneer ze van tafel gaan	17,07
wanneer ze aan tafel gaan	5,94
<i>Welke keuzes kunnen leerlingen maken tijdens de maaltijd BO?</i>	
hoeveel ze eten	47,76
al dan niet praten	19,40
wanneer ze van tafel gaan	16,42
waar ze zitten	10,45
wanneer ze aan tafel gaan	5,97
Welke regels en afspraken gelden er tijdens de maaltijd op school? (meerdere antwoordmogelijkheden)	
<i>Welke regels en afspraken gelden er tijdens de maaltijd op school KO?</i>	
beleefd eten	37,84
gezonde maaltijd meebrengen	21,59
boterhammen meebrengen	18,60
zwijgen tijdens maaltijd	14,82
eten wat je opschept/meebrengt	7,15
<i>Welke regels en afspraken gelden er tijdens de maaltijd op school LO?</i>	
beleefd eten	36,99
gezonde maaltijd meebrengen	20,65
boterhammen meebrengen	15,56
eten wat je opschept/meebrengt	14,38
zwijgen tijdens maaltijd	12,42
<i>Welke regels en afspraken gelden er tijdens de maaltijd op school BO?</i>	
beleefd eten	38,85
gezonde maaltijd meebrengen	24,46
boterhammen meebrengen	20,14
zwijgen tijdens maaltijd	16,55
eten wat je opschept/meebrengt	12,95
Hebben de leerlingen inspraak in de regels die gelden?	
Hebben de leerlingen inspraak in de regels die gelden? <i>KO</i>	
ja	12,38
nee	87,62
Hebben de leerlingen inspraak in de regels die gelden? <i>LO</i>	
ja	53,25
nee	46,57
Hebben de leerlingen inspraak in de regels die gelden? <i>BO</i>	
ja	25,00
nee	75,00

Beschikt u over informatie omtrent welbevinden van de leerlingen?

<i>Beschikt u over informatie omtrent welbevinden van de leerlingen? KO</i>	
ja	46,30
nee	53,70
<i>Beschikt u over informatie omtrent welbevinden van de leerlingen? LO</i>	
ja	56,30
nee	43,70
<i>Beschikt u over informatie omtrent welbevinden van de leerlingen? BO</i>	
ja	57,80
nee	42,20

Zoals te zien in tabel 9 zijn er grote verschillen terug te vinden tussen de antwoorden van de respondenten wanneer men hen vraagt naar de inspraak van leerlingen bij de geldende regels. In het lager onderwijs geeft iets meer dan de helft van de respondenten (53%) aan dat leerlingen wel degelijk inspraak hebben. In het buitengewoon onderwijs daalt dat naar 25% en in het kleuteronderwijs is dat nog eens de helft minder namelijk 12%.

In het buitengewoon onderwijs geeft gemiddeld 58% van de respondenten aan dat ze over gegevens in verband met het welbevinden van leerlingen tijdens de maaltijd beschikken. In het lager onderwijs is dat 56% en kleuteronderwijs valt dat terug naar 46%.

We vroegen in een open vraag welke informatie scholen hebben over het welbevinden van hun leerlingen. In het kleuteronderwijs geven respondenten aan dat vaste begeleiders, in klasverband eten, eigen tempo bepalen, in shiften eten per leeftijd en kleine groepjes per tafel een positief effect hebben op het welbevinden van leerlingen. Drukte in de refter voor de jongste kleuters, het niet lusten van de maaltijd, strenge regels, zwijgen en stilzitten zijn aspecten die het welbevinden van de kleuters op een negatieve wijze beïnvloeden volgens de respondenten.

In het lager onderwijs geven respondenten volgende positieve aspecten aan die bijdragen aan het welbevinden van leerlingen tijdens de maaltijd: eten in klas, mogen praten, Karrewiet kijken, gezelligheid creëren. Lawaaiige omgeving, strenge regels, weinig tijd om te eten, niet naar buiten mogen wanneer ze willen en niet bij vrienden zitten zijn aspecten die het welbevinden van leerlingen op een negatieve wijze beïnvloeden volgens de respondenten.

Positieve aspecten met betrekking tot het welbevinden van leerlingen in het buitengewoon onderwijs zijn: in klas eten, tegemoet komen aan individuele noden zoals bijvoorbeeld een koptelefoon, een rustige eetplek, een vaste structuur en vaste gezichten voor de begeleiding van leerlingen.

Aan de verschillende schooltypes werd eveneens gevraagd wat de meest voorkomende reacties van ouders zijn op de maaltijd tijdens de middagpauze.

In het kleuteronderwijs geven de respondenten aan dat te weinig eten, drukte of lawaai in de refter en het aanbieden van een lekkere gezonde maaltijd de meest voorkomende reacties van ouders zijn. In het lager onderwijs is dat: de maaltijd is niet lekker, de brooddoos niet leeggegeten, conflicten tussen leerlingen en te weinig tijd om te eten. Maaltijden die rustig verlopen, fijn om in de klas te eten, lekkere maaltijden aangeboden, leerlingen eten meer dan thuis en leerlingen hebben het moeilijk om te zwijgen tijdens de maaltijd zijn enkele zaken die volgens de respondenten als feedback komen van ouders uit het buitengewoon onderwijs.

3.3 De middagspeeltijd

Bij droog weer spelen leerlingen zowel in kleuter (69%), lager (65%) en buitengewoon onderwijs (57%) voornamelijk op de speelplaats gevolgd door de tuin van de school (zie tabel 10).

Bij nat weer wordt er voornamelijk in het overdekt gedeelte van de speelplaats gespeeld. Van het kleuteronderwijs geeft 44% van de respondenten dit aan, van het lager onderwijs is dat 52% en van het buitengewoon onderwijs 38%. Naast het overdekte gedeelte van de speelplaats staat bij alle onderwijsvormen de speelzaal als tweede grootste mogelijkheid om te spelen bij nat weer.

Tabel 10: Waar spelen de leerlingen tijdens de middagspeeltijd

overzicht beschrijvende analyse infrastructuur speeltijd middagpauze	%
Waar spelen de leerlingen tijdens de middagpauze bij droog weer?	
<i>Waar spelen de leerlingenleerlingen tijdens de middagpauze bij droog weer KO?</i>	
Speelplaats	68,59
Tuin	26,71
Speelzaal	2,35
Eetruimte	1,28
Klas	1,07
<i>Waar spelen de leerlingenleerlingen tijdens de middagpauze bij droog weer LO?</i>	
Speelplaats	64,76
Tuin	27,81
Speelzaal	4,46
Eetruimte	1,70
Klas	1,27
<i>Waar spelen de leerlingenleerlingen tijdens de middagpauze bij droog weer BO?</i>	
Speelplaats	57,14
Tuin	21,90
Speelzaal	12,38
Klas	6,67
Eetruimte	1,90
Waar spelen de leerlingenleerlingen tijdens de middagpauze bij nat weer?	
<i>Waar spelen de leerlingenleerlingen tijdens de middagpauze bij nat weer KO?</i>	
overdekt gedeelte	44,44
speelzaal	33,13
eetruimte	8,48
klas	7,88
niet overdekt gedeelte	4,85
tuin	1,22
<i>Waar spelen de leerlingenleerlingen tijdens de middagpauze bij nat weer LO?</i>	
Overdekt gedeelte	52,43
Speelzaal	14,42
niet overdekt gedeelte	13,11
klas	11,24
eetruimte	6,93
tuin	1,87
<i>Waar spelen de leerlingenleerlingen tijdens de middagpauze bij nat weer BO?</i>	
Overdekt gedeelte	37,98
Speelzaal	22,48
Klas	16,28
niet overdekt	7,75
eetruimte	7,75
tuin	7,75

Zoals weergegeven in tabel 11 geven respondenten uit het buitengewoon onderwijs (77%) het meest aan dat ze op school activiteiten organiseren tijdens de middagpauze, gevolgd door het lager onderwijs met 62%. Dit in contrast met respondenten in het kleuteronderwijs waar slechts 21% van de respondenten aangeeft activiteiten te organiseren.

Tijdens de middagpauze elke dag activiteiten aanbieden wordt als eerste keuze aangeduid door de verschillende schooltypes. Hier zien we in tabel 11 een duidelijk verschil tussen buitengewoon onderwijs (64%) en kleuter (34%) en lager onderwijs (33%). In het lager onderwijs wordt 2-3 per week even vaak aangeduid als dagelijks.

Gevraagd naar welke spelmogelijkheden er zijn tijdens de middagpauze, zien we dat respondenten uit het kleuteronderwijs aangeven dat dit voornamelijk actief spel, zoals hangen, klauteren, klimmen, evenwicht,... en sport of spel met de bal is (21%). In het lager onderwijs worden sport en spel met de bal (26%) en rustig ingetogen spel (24%) het vaakste aangeduid net zoals in het buitengewoon onderwijs waar sport en spel met de bal het meeste voorkomt (24%) eveneens gevolgd door rustig ingetogen spel (22%) zoals hangen, babbelen en lezen. Explorerend spel, ontdekken, uitpluizen, natuur beleven,... komt bij de drie verschillende types minder vaak aan bod.

De respondenten uit het kleuteronderwijs geven aan dat fietsen, dansen en het aanbieden van speelgoedbakken veel voorkomend aanbod is tijdens de middagspeeltijd. In de lagere school organiseert men onder andere het volgende aanbod: georganiseerde wedstrijden zoals voetbal, basket, knikkeren..., muzische activiteiten, schaken, knutselen, ict, yoga, speelkoffers of een speelplaatswinkel. Sportaanbod, tekenacademie, spel van de maand, competitie spelen, voorlezen en yoga zijn voorbeelden van aanbod gegeven door de respondenten uit het buitengewoon onderwijs. In alle schooltypes geven de respondenten aan dat het voornamelijk de leraren zijn die toezicht houden en of activiteiten organiseren tijdens het middagaanbod.

Tabel 11: Activiteiten tijdens de middagspeeltijd

overzicht beschrijvende analyse activiteiten speeltijd middagpauze	%
Worden er op school activiteiten voor leerlingen/leerlingen georganiseerd tijdens de middagspeeltijd?	
<i>Er worden op school activiteiten voor leerlingen/leerlingen georganiseerd tijdens de middagspeeltijd KO</i>	21,38
<i>Er worden op school activiteiten voor leerlingen/leerlingen georganiseerd tijdens de middagspeeltijd LO</i>	62,01
<i>Er worden op school activiteiten voor leerlingen/leerlingen georganiseerd tijdens de middagspeeltijd BO</i>	77,05
Hoe vaak vinden er activiteiten voor leerlingen tijdens de middagspeeltijd plaats?	
<i>Hoe vaak vinden er activiteiten voor leerlingen tijdens de middagspeeltijd plaats KO?</i>	
elke dag	34,43
wekelijks	27,87
2-3x/week	25,59
Maandelijks	13,10
<i>Hoe vaak vinden er activiteiten voor leerlingen tijdens de middagspeeltijd plaats LO?</i>	
elke dag	33,13
2-3X/week	32,53
Wekelijks	19,88
Maandelijks	14,46
<i>Hoe vaak vinden er activiteiten voor leerlingen tijdens de middagspeeltijd plaats BO?</i>	
elke dag	63,64
wekelijks	18,18
2-3 x/week	11,36
Maandelijks	6,82
Welke spelmogelijkheden zijn er tijdens de middagpauze? (meerdere antwoordmogelijkheden)	
<i>Welke spelmogelijkheden zijn er tijdens de middagpauze KO?</i>	
actief spel	20,88
sport/spel met bal	20,56
rustig ingetogen spel	17,67
sport/spel met wielen	16,50
explorerend spel	12,35
fantasiespel	12,04
<i>Welke spelmogelijkheden zijn er tijdens de middagpauze LO?</i>	
sport/spel met bal	26,17
rustig ingetogen spel	24,09
actief spel	19,24

fantasiespel	11,79
explorerend spel	9,62
sport/spel met wielen	9,09
<i>Welke spelmogelijkheden zijn er tijdens de middagpauze BO?</i>	
sport/spel met bal	24,11
rustig ingetogen spel	22,14
actief spel	16,99
sport/spel met wielen	16,99
fantasiespel	11,07
explorerend spel	8,70

Uit de resultaten blijkt dat respondenten uit alle types aangeven dat hun leerlingen meer inspraak hebben bij de regels en afspraken omtrent de speeltijd dan bij de regels en afspraken omtrent de maaltijd (zie tabel 12). 71% van de respondenten uit het lager onderwijs geeft aan dat leerlingen inspraak hebben met betrekking tot de regels omtrent de middagspeeltijd, ten opzichte van 54% bij de middagmaaltijd in deze zelfde groep. Gevolgd door de respondenten uit het buitengewoon onderwijs met 25% die inspraak geeft bij regels en afspraken voor leerlingen omtrent de maaltijd en 55% voor de speeltijd. De respondenten uit het kleuteronderwijs geven, net zoals tijdens de maaltijd (12%), ook tijdens de speeltijd het minste inspraak aan hun leerlingen (15%) ten opzichte van de respondenten uit de andere schooltypes.

De inspraak wordt onder andere georganiseerd via kindcontacten, klasgesprekken, de leerlingenraad,... in het buitengewoon onderwijs geven respondenten aan dat ze bij het organiseren van inspraak rekening houden met ondersteuningsbehoeften van leerlingen en dat ze minder inspraak toelaten bij jongere leerlingen.

We vroegen in een open vraag welke regels scholen hanteren tijdens de middagspeeltijd. Voor het kleuteronderwijs werden de volgende regels het vaakst vernoemd: afspraken rond gedrag tegenover elkaar en materiaal, toiletbezoek, afbakening van zones, beurtrol met betrekking tot materiaal en zones, waar spelen bij goed/slecht weer. In het lager onderwijs geven respondenten onder andere afspraken over gedrag en ruzie oplossen, afvalverwerking, materiaalgebruik, toiletten, rust op de speelplaats, tijdig in rij staan, spelroosters en Nederlands praten aan als vaak voorkomende onderwerpen. In het buitengewoon onderwijs zijn dat: regels omtrent sociale omgang (pestgedrag), afspraken over materiaal en ruimtes, afspraken bij regenweer,...

De respondenten geven aan dat ze deze regels levend houden door het gebruik van picto's of foto's, een symbolenbord, klasgesprekken, een time-out plek, verbale communicatie...

Gevraagd naar het welbevinden bij leerlingen tijdens de middagspeeltijd (zie tabel 12), geeft 41% van de respondenten uit het kleuteronderwijs aan dat ze over informatie hierover beschikken. In het lager onderwijs beschikt 50% van de respondenten over informatie over welbevinden tijdens de speeltijd en in het buitengewoon onderwijs is dat 59%.

Een grote, verouderde speelplaats, buitenspelen tijdens de winter bij koud regenweer en conflicten tijdens de speeltijd zijn aspecten die het welbevinden van de leerlingen op een negatieve wijze beïnvloeden volgens de respondenten uit het kleuteronderwijs. Buiten spelen op een groene speelplaats, variatie in spel materiaal en samenspel met oudere leerlingen zijn dan weer zaken die het welbevinden binnen deze doelgroep op een positieve wijze beïnvloeden. In het lager onderwijs geven de respondenten aan dat conflicten, elkaar pijn doen en drukte onder het overdekte gedeelte bij regenweer de voornaamste het welbevinden negatief beïnvloeden. Daar waar het voorzien van

een groene speelzone en organiseren van activiteiten tijdens de middagspeeltijd een positief effect hebben op het welbevinden van de leerlingen.

Tabel 12: Autonomie en inspraak van leerlingen tijdens de middagspeeltijd

Overzicht beschrijvende analyses autonomie en inspraak van leerlingen tijdens speeltijd	%
Hebben de leerlingen inspraak bij de regels die gelden tijdens de speeltijd?	
<i>Hebben de leerlingen inspraak bij de regels die gelden tijdens de speeltijd? KO</i>	
ja	14,70
nee	85,30
<i>Hebben de leerlingen inspraak bij de regels die gelden tijdens de speeltijd? LO</i>	
ja	70,70
nee	29,30
<i>Hebben de leerlingen inspraak bij de regels die gelden tijdens de speeltijd? BO</i>	
Ja	45,20
Nee	54,80
Beschikt u over informatie omtrent welbevinden van de leerlingen?	
<i>Beschikt u over informatie omtrent welbevinden van de leerlingen? KO</i>	
ja	40,60
nee	59,40
<i>Beschikt u over informatie omtrent welbevinden van de leerlingen? LO</i>	
ja	50,30
nee	49,70
<i>Beschikt u over informatie omtrent welbevinden van de leerlingen? BO</i>	
ja	59,00
nee	41,00

3.4 Knelpunten, elementen om trots op te zijn en gewenste veranderingen

De survey bevatte een aantal open vragen die peilden naar knelpunten, elementen om trots op te zijn en gewenste veranderingen over de algemene middagpauze, de maaltijd en de speeltijd. In de volgende paragrafen leest u een samenvatting van de antwoorden op deze open vragen.

3.4.1 Knelpunten en gewenste veranderingen met betrekking tot de middagpauze algemeen

Op de vraag naar knelpunten die respondenten ervaren, komen heel diverse aspecten aan bod. Knelpunten die scholen het meest vernoemen hebben te maken met het **begeleiden van de middagpauze**. Zowel wanneer leraren de middagpauze begeleiden als wanneer externen/vrijwilligers de middagpauze begeleiden, ervaren scholen moeilijkheden. Een belangrijk knelpunt is daarbij de ontoereikende begeleider/kindratio: te weinig begeleiders voor het aantal kinderen dat op school blijft tijdens de middag.

Als leraren instaan voor de begeleiding tijdens de middagpauze kunnen ze zelf geen volwaardige pauze of rustmoment nemen en hebben ze minder tijd voor overleg met collega's. Het middagtoezicht door leraren verhoogt de werkdruk, volgens heel wat respondenten. Het motiveren van leraren om middagtoezicht op te nemen en de vrijwilligheid van dit middagtoezicht zijn knelpunten, net zoals dat leraren in sommige gevallen niet betaald worden om middagtoezicht te doen.

Wanneer anderen dan leraren de begeleiding op zich nemen, geven respondenten de volgende knelpunten aan: motivatie en bekwaamheid (kennis Nederlands, pedagogisch optreden, doorgeven van informatie, organisatorisch inzicht,...). Er is weinig tot geen budget voor opleiding van deze begeleiders en dat is wel gewenst. Daarnaast bestaat er geen volwaardig statuut voor deze

begeleiders en ontbreken structurele verloningsmogelijkheden. De inkomsten (van bedragen gevraagd aan de ouders) zijn vaak onvoldoende om de kosten te dekken.

Respondenten ervaren bovendien een **administratieve last** met betrekking tot de registratie van leerlingen en facturatie van onbetaalde rekeningen.

Een ander algemeen knelpunt dat naar voor komt uit het onderzoek is de **tijdsindeling**: een te lange middagpauze of speeltijd, te weinig tijd om te eten.

Als we kijken naar wat respondenten willen **veranderen** aan hun middagpauze in het algemeen dan hebben die gewenste veranderingen in de eerste plaats te maken met het team en de algemene structuur. Respondenten willen dat de middagpauze een volwaardig dagdeel wordt voor de kinderen. Ze willen dat scholen lestijden krijgen om leraren aan te stellen om middagtoezicht te doen. Of dat een externe dienst – de inrichtende macht de middagpauze organiseert. Een respondent verwoordt het zo: “het zou fijn dat de opvang van 12u tot 13u volledig extern kan georganiseerd worden op een pedagogische manier zodat ook leerkrachten een middagpauze kunnen hebben”. Heel wat respondenten geven aan dat ze externe begeleiders willen inschakelen voor het middagtoezicht maar tegelijk geven ze aan dat ze een meer professioneel kader willen voor externe begeleiders en betere verloning. Ze hebben nood aan opleidingen voor middagpauzebegeleiders zowel op pedagogisch als inhoudelijk vlak. Ze zien een startvergadering en op regelmatige basis tijd maken voor overleg met het oog op verbeteren en veranderen van aanpak als meerwaarde.

Naar ouders toe geven respondenten aan dat ze deze beter willen informeren en ideeën willen aanreiken over gezonde voeding: oudercafé, infoavond, infobrochure nav gezondheidsbeleid, vormingen aanbieden... Scholen willen ook bewust nadenken over de gevraagde bedragen aan ouders, het effect hiervan op kwetsbare gezinnen en daarbij zoeken naar een gewenste aanpak.

3.4.2 Knelpunten met betrekking tot de maaltijd

De **inhoud van de brooddozen** is een knelpunt dat respondenten vaak vernoemen in verband met de maaltijd. Kinderen krijgen ongezonde voeding mee zoals pizza, frieten, hamburgers, koffiekoeken of harde en beschimmelde boterhammen. Leerlingen krijgen soms te weinig of teveel eten mee in hun brooddoos. Respondenten uit scholen die warme maaltijden voorzien, halen als knelpunten aan dat deze maaltijden niet altijd vers zijn, ongezond zijn, te weinig groenten bevatten en dat ze onaantrekkelijk ogen. Een ander knelpunt met betrekking tot de warme maaltijden is dat die vaak lang tevoren besteld moeten worden.

Heel wat respondenten vernoemen knelpunten in verband met de **infrastructuur**: een te kleine refter, slechte akoestiek, een ongezellige refter.

Begeleiders die een andere visie hebben dan de schoolvisie, afspraken niet (laten) naleven en alles snel willen laten verlopen, te streng zijn of net niet streng genoeg, zijn ook knelpunten in verband met de maaltijd die respondenten aanhalen.

Respondenten geven tenslotte aan dat ze de maaltijd niet als een gezellig samenzijn ervaren maar eerder als een **stressmoment** doordat er te weinig rust is, er veel opgelegde of onduidelijke afspraken zijn en de jongste kleuters vaak moe zijn tijdens de middagpauze.

3.4.3 Gewenste veranderingen met betrekking tot de maaltijd

Scholen willen uiteenlopende zaken veranderen aan hun maaltijd. Wat vaak aan bod komt, zijn aanpassingen aan de **infrastructuur en de organisatie** van de maaltijd: meer plaats om te eten, in de klas eten of net niet meer in de klas eten, een gezellige ruimte, betere akoestiek, meer tijd om te eten.

Daarnaast willen scholen werken aan het **welbevinden** van kinderen tijdens de maaltijd en de autonomie van kinderen vergroten. Gewenste veranderingen die respondenten willen doorvoeren zijn onder andere: minder strikte regels en afspraken hanteren, samen eten met de kinderen, van de refter een cafetaria/open restaurant maken waar kinderen zelf kunnen kiezen wanneer ze komen eten, minder lawaai, minder drukte.

Verder vermelden respondenten dat ze willen inzetten op vaste gezichten als **begeleiders** en meer begeleiding bij jongere leerlingen. Daarnaast willen ze meer bijscholing van vrijwilligers voorzien.

Tot slot geven scholen aan te willen werken aan gezondere **voeding** en meer variatie in voeding.

3.4.4 Aspecten waar men trots op is met betrekking tot de maaltijd

Het invoeren van een **gezondheidsbeleid** wordt door de respondenten als positief aanzien. Wanneer de school warme maaltijden aanbiedt, is men trots op een vlotte organisatie hiervan, de variatie aan maaltijden, stimuleren van autonomie bij leerlingen om taken op te nemen zoals opscheppen van de maaltijden en mee uitkiezen van leveranciers (samen met de ouders) en een eigen kok in huis te hebben.

Met betrekking tot **infrastructuur en organisatie** is men trots op het eten in kleine groepen of in shiften, zorgen voor duidelijke afspraken, buiten kunnen eten bij mooi weer, de eetruimte gezellig maken zoals bijvoorbeeld het inrichten van een eetcafé, vrolijke kleuren en stickers aanbrengen, zorgen voor degelijke tafels en stoelen en een speelhoek voor jongste leerlingen.

Vaste gezichten (zowel leraren als andere begeleiders) worden gezien als een meerwaarde. Stagiaires die meehelpen zijn een pluspunt net zoals leraren die mee eten met hun kleuters bij wijze van goed voorbeeld.

Respondenten geven verder aan dat ze trots zijn over: het geven van verantwoordelijkheid aan hun leerlingen en de mogelijkheid dat leerlingen mee beslissen over regels en afspraken (hoeveel eten, al dan niet praten, hoe lang aan tafel, ...). Een huiselijke sfeer tijdens de maaltijd met aandacht voor individuele noden van leerlingen vinden respondenten een positief aspect. Ook is men trots op de slaapmogelijkheden die er zijn voor de jongste kleuters.

3.4.5 Knelpunten met betrekking tot de speeltijd

De vernoemde knelpunten in verband met de speeltijd hebben in de eerste plaats te maken met **speelmogelijkheden, spelmateriaal en activiteiten**. Scholen hebben nood aan meer materialen, ervaren te weinig speelmogelijkheden, speelprikkels en uitdaging op de speelplaats. Er is weinig mogelijkheid voor kinderen tot creatief spel, bouw- en constructiespel of weinig kansen voor fantasiespel, explorerend spel en rustig spel. Wanneer scholen extra activiteiten of spelmateriaal voorzien, ervaren ze knelpunten als: aanbod van activiteiten vereist nog meer inspanning van de leraren, uitleen van spelmateriaal loopt fout, materiaal gaat stuk.

Een tweede grote groep van knelpunten hebben te maken met **infrastructuur en organisatie**. Scholen ervaren te weinig ruimte, een speelplaats die verouderd is (tegels niet meer vlak, modderplassen, ...), een te grote open speelplaats, teveel beton, te weinig groen, natuur en exploratie, gebrek aan speelzones, speeltuigen en een gebrek aan budget en visie. Geen plaats om tot rust te komen. Ook de schuilmogelijkheden bij slecht weer zijn vaak ontoereikend. De leerlingen moeten zich bij slecht weer verplaatsen naar een te klein overdekt stuk speelplaats of naar een binnenruimte (turn- of speelzaal) die niet aangepast is waardoor grote drukte ontstaat. Het toezicht aan de toiletten is een knelpunt. Het plasmoment voor kleuters wordt aangegeven als een stressvol moment omdat er te weinig begeleiders zijn.

Knelpunten die te maken hebben met **de externe begeleiders** van de middagspeeltijd zijn: de pedagogische aanpak van de begeleiders, een tekort aan spelinitiatief en gezag voeren en het laten naleven van regels. Coaching van begeleiders is gewenst. Bovendien geven scholen als knelpunt aan dat leraren vaak niet weten wat er tijdens de middag gebeurt met de kinderen en dat er meer contact met de externe begeleiders nodig is.

Een laatste groep knelpunten hebben te maken met het welbevinden van de kinderen en het naleven van regels en afspraken. Scholen geven aan dat leerlingen zich niet aan de regels en afspraken houden, dat sociale relaties tussen de kinderen tijdens de middagspeeltijd fout lopen, pestgedrag, vechten, ruzies, agressie zijn knelpunten. De tijd ontbreekt om relationele problemen tijdens de middag degelijk aan te pakken. Verder is het moeilijk om tijdens de middagspeeltijd zorg te dragen voor alle kinderen, ook de stille kinderen. Jonge kleuters lopen vaak verloren in de grote groep en lopen doelloos rond. Respondenten geven aan dat het welbevinden van de leerlingen laag kan zijn door de te lange duur van de speeltijd waardoor verveling en conflicten ontstaan.

3.4.6 Aspecten waar men trots op is met betrekking tot de speeltijd

Trots zijn scholen op de vele speelkansen die ze aanbieden tijdens de middag: knutselen, sporten, lezen, yoga, muziekmomenten, schaken, dansen, speelkoffers, themamiddagen,... In sommige scholen is men trots op kinderen van het 6de leerjaar die activiteiten voor jongere kinderen inrichten. Ook een werkgroep of vast team dat het aanbod tijdens de middagspeeltijd evalueert en bijstuurt waar nodig is iets waar men fier over is. Een stille ruimte of plek, leesklas, groene zones of een avontuurlijke speelplaats en het spelen in shiften worden aanzien als meerwaarde.

Verder zijn scholen trots op hun begeleiders en leraren: engagement van leraren om extra aanbod te voorzien, leraren die tijdens de middag emotioneel beschikbaar zijn voor kinderen en die een vertrouwensband hebben. Ook de speelplaatsafspraken en de inspraak van leerlingen hierin is iets waar scholen trots over zijn.

3.4.7 Aspecten die men wil veranderen met betrekking tot de speeltijd

De speelplaats samen inrichten met ouders, leerlingen en het schoolteam, meer groen en bewegingsmogelijkheden op de speelplaats, een goed alternatief bij slecht weer, een aparte speelplaats voor kleuters, voldoende duurzaam spel materiaal, meer ontspanningsmogelijkheden voor leerlingen die zich rustig willen bezighouden, meer begeleide activiteiten en workshops door externen zijn zaken die de respondenten aanhalen wanneer gevraagd wordt naar wat men nog wil veranderen.